

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра економіки промисловості

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
З КОМПЛЕКСНОЇ ПРАКТИКИ (ЗА ФАХОМ)

для здобувачів ступеню вищої освіти «Бакалавр»
спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» /
С1 «Економіка»
галузі знань С «Суспільні науки, журналістика,
інформація та міжнародні відносини»
денної та заочної форм навчання

ЗАТВЕРДЖЕНО
методичною радою зі спеціальності
С1 «Економіка»
Протокол № 6 від 31.01.2025 р.

Одеса ОНТУ 2025

Методичні вказівки з комплексної практики (за фахом) для здобувачів ступеню вищої освіти «Бакалавр» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» / С1 «Економіка» галузі знань С «Суспільні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» денної та заочної форм навчання / Укладачі: Т.А. Кулаковська, С.О. Магденко. Одеса: ОНТУ, 2025. 15 с.

Укладачі: Т.А. Кулаковська, д-р екон. наук, професор
С.О. Магденко, ст. викладач

Відповідальний за випуск
зав. кафедри економіки промисловості Т.А. Кулаковська, д-р екон. наук,
професор

Узгоджено
Директор Центру сприяння працевлаштуванню студентів та випускників
Камушков О.С., д-р екон. наук, професор

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Комплексна практики (за фахом) здобувачів ступеню вищої освіти «Бакалавр» спеціальності 051 (С1) «Економіка» денної та заочної форм навчання здійснюється у відповідності з навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти СВО «Бакалавр».

Практична підготовка є цілісним процесом, який передбачає безперервність та послідовність отримання необхідного обсягу практичних знань та вмінь відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Формування умінь і навичок, набуття компетентностей забезпечують семінарські, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота здобувачів та комплекс різновидів практик, завершальною серед яких є комплексна практика за фахом.

Практика організовується на підприємствах, з керівниками яких укладено договори про прийняття здобувачів вищої освіти на практику в терміни, передбачені навчальним планом.

За організацію практики студентів відповідають відповідальні за практику від кафедри економіки промисловості та Центр СПСiВ. Керівництво практикою здійснюють працівники підприємства і викладачі кафедри економіки промисловості Одеського національного технологічного університету (далі – ОНТУ або університету).

Загальне керівництво практикою від підприємства здійснює головний економіст (головний бухгалтер, фінансовий директор) підприємства або інший працівник підприємства обліково-аналітичного або економічного підрозділу. Прибуття здобувачів вищої освіти на підприємство для проходження практики, а також призначення керівників практики від підприємства оформляється наказом керівника підприємства, де вказують порядок проходження практики в конкретних підрозділах і службах, а також керівника практики від підприємства. Наказом також оформляють вибуття здобувачів вищої освіти з підприємства після закінчення практики.

Керівник практики від підприємства, призначений наказом по підприємству:

- організовує практику відповідно з програмою комплексної практики (за фахом);
- затверджує здобувачу вищої освіти календарний графік проходження практики, який повинен бути внесений в щоденник практики;

- стежить за дотриманням здобувачем вищої освіти графіка проходження практики;
- створює необхідні умови для роботи здобувачу вищої освіти і для повного засвоєння ними матеріалу, передбаченого програмою практики;
- перевіряє регулярність заповнення здобувача вищої освіти щоденника практики і підписує його;
- дає відгук про роботу і оцінку роботи здобувача вищої освіти на практиці;
- перевіряє, оцінює і підписує звіт про проходження здобувачем вищої освіти виробничої практики за фахом на підприємстві.

Керівник практики від університету:

- узгоджує зі здобувачем вищої освіти календарний графік виконання програми комплексної практики (за фахом);
- узгоджує з керівником практики від підприємства умови роботи здобувача вищої освіти і можливість повного виконання програми практики;
- контролює виконання здобувачем вищої освіти програми практики;
- контролює виконання здобувачем вищої освіти правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства;
- перевіряє звіт про проходження комплексної практики здобувачем вищої освіти і приймає його захист.

Під час проходження комплексної практики (за фахом) здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства;
- повністю виконати всі завдання, передбачені програмою практики, відповідно з календарним графіком;
- систематично вести щоденник виробничої практики, записуючи в нього зміст виконаної роботи;
- систематично оформляти письмовий звіт про проходження комплексної практики (за фахом);
- подати письмовий звіт про комплексну практику (за фахом), підписаний керівником практики від підприємства, разом із заповненим щоденником практики на кафедру економіки промисловості (керівнику практики від університету) протягом трьох робочих днів після закінчення практики для перевірки і подальшого захисту;
- до звіту про комплексну практику (за фахом) прикласти форми бухгалтерської фінансової і статистичної звітності за 2-3 роки (за можливості).

2. МЕТА ПРАКТИКИ

Метою практичної підготовки є оволодіння сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них на базі одержаних в ОНТУ знань, професійних умінь та навичок для аналізу та прийняття самостійних рішень під час роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, стимулювання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Отже, проходження практики здобувачами ступеню вищої освіти «Бакалавр» спеціальності 051 (С1) «Економіка» спрямоване на поглиблення та закріплення набутих теоретичних знань з основних професійно-орієнтованих освітніх компонентів, опанування сучасних прийомів та методів прийняття управлінських рішень, систематичного оновлення та творчого застосування набутих знань у практичній діяльності при вирішенні завдань, які постають при реалізації ключових завдань економіки промисловості.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК15*. Здатність креативно підходити до вирішення комплексних завдань.

ЗК16*. Здатність науково обґрунтованого передбачення розвитку явищ, об'єктів та процесів.

ЗК17*. Здатність до пошуку та обрання найкращого (оптимального) результату.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.

СК3. Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

СК4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

СК7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.

СК9. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.

СК10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

СК 15*. Здатність самостійно розробляти економіко-математичні та прогностичні моделі для розв'язання економічних завдань

СК 16*. Здатність розробляти програми та плани поточного та стратегічного розвитку суб'єктів господарювання

СК 17*. Здатність обирати найкращі напрями інвестування коштів та визначати шляхи інноваційного розвитку суб'єктів господарювання.

Програмні результати навчання:

ПРН8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН13. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПРН16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН22. Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.

ПРН23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

3. ПРОГРАМИ КОМПЛЕКСНОЇ ПРАКТИКА (ЗА ФАХОМ)

Проведення комплексної практики за фахом має за мету аналіз і узагальнення фактичного матеріалу для написання кваліфікаційної роботи бакалавра, опанування методики досліджень стану зовнішнього середовища та внутрішнього стану підприємства.

Основними завданнями проведення практики є:

- збір матеріалів для виконання кваліфікаційної роботи бакалавра;
- дослідження стану зовнішнього середовища підприємства з виявленням перспективних напрямів розвитку;
- діагностика внутрішнього стану підприємства за допомогою управлінського та фінансового аналізу діяльності підприємства з виявленням негативних змін у розвитку підприємства;
- узагальнення проведених досліджень у тезах доповіді на науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ.

Зміст практики

Під час проходження практики здобувач повинен виконати такі завдання.

Завдання 1. *Проведення діагностики зовнішнього середовища підприємства*

Діагностика зовнішнього середовища підприємства передбачає аналіз кон'юнктури ринку, на якому діє підприємство, розмірів, темпів зростання чи зменшення ринку та його сегментів відповідно до інтересів підприємства; конкурентів, споживачів та постачальників; інвестиційних процесів; системи ціноутворення; діяльності уряду з регулювання ринку; структурних тенденцій та іншого, що впливає на діяльність підприємства.

В результаті дослідження слід виявити і описати:

– сучасний стан та тенденції розвитку українського ринку (зерна, молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів, хліба і хлібобулочної продукції, риби і морепродуктів, вина, плодоовочевої продукції, цукру, олії, комбікормів, кондитерських виробів і т. ін.);

- сегменти ринку і сезонність їх зростання;
- лідерів ринку у виробництві, імпорті та експорті;
- країни, компанії постачальників/отримувачів;
- ціни (експортні/імпортні) і умови угод на продукцію;
- законодавче регулювання ринку.

Рекомендовано виконувати аналіз за такими розділами:

1. Аналіз сировинної бази (*тваринництво, рослинництво, рибництво*) України:

- наявність (поголів'я скота, птиці, кроликів, риби, площа і урожайність, зернових, плодових, овочевих і баштанних культур та ін.);
- вирощування і реалізація *сировини* (м'яса у забоїній вазі, риби, зерна, плодів, овочів, баштанних, ягід тощо);
- динаміка і структура виробництва *сировини* (м'яса у забоїній вазі, риби, зерна, плодів, овочів, баштанних, ягід та ін.).

2. Аналіз *переробної галузі* (зернопереробної, м'ясопереробної, плодоовочеконсервної і т. ін.): динаміка розвитку галузі і попит на сировину:

- динаміка розвитку *переробної галузі* (зернопереробка, зернозберігання, м'ясопереробка, молокопереробка, рибопереробка, переробка плодів, овочів та ін.);
- сегментація і ємність ринку *продукції* (зерна, хліба, м'яса, молока, цукру, олії, овочів, фруктів, винограду та ін.);
- структура споживання *продукції* (зерна, м'яса, молока, овочів та ін.).

3. Аналіз торговельних операцій на ринку *продукції* (зерна, хліба, м'яса, риби, молока, цукру, олії, овочів, фруктів, вина та ін.):

- аналіз експорту *продукції* з України;
- аналіз імпорту *продукції* в Україну.

4. Чинники розвитку ринку *продукції* (зерна, хліба, м'яса, риби, молока, цукру, олії, овочів, фруктів, вина, риби та ін.):

- державне регулювання ринку *продукції* (сировини і готової продукції);
- вплив СОТ і створення зон «вільної торгівлі»;
- доходи населення та їх вплив на функціонування ринку *продукції*;
- державна підтримка ринку *продукції* (сировини і готової продукції).

Завдання 2. *Проведення діагностики внутрішнього стану підприємства – управлінський та фінансовий аналіз діяльності підприємства*

1. Ознайомитись з документацією підприємства та зібрати інформацію про місцезнаходження та призначення підприємства, історичні етапи становлення підприємства та зміни організаційно-правових форм його функціонування. Скласти схему виробничої структури підприємства та описати

функціональне призначення кожного підрозділу. Скласти схему організаційної структури підприємства, та описати функції підрозділів або посадових осіб апарату управління.

2. Ознайомитись з методикою розрахунку виробничої потужності підприємства та складання виробничої програми. Описати номенклатуру та асортимент продукції, яку випускає підприємство. Прийняти участь в складанні оперативної та статистичної звітності по продукції. Провести діагностику обсягу виробництва та реалізації продукції.

Ознайомитись з документацією щодо обліку основних засобів та прийняти участь у складанні звітності з руху основних засобів. Провести діагностику динаміки, структури й ефективності використання основних засобів.

3. Ознайомитись з документацією щодо обліку наявності та руху робочої сили, планування заробітної плати. Ознайомитись з формами організації та оплати праці в підрозділах основного та допоміжного виробництва. Прийняти участь в розрахунках середньооблікової чисельності, норм часу та виробітку, проведенні фотографій робочого часу, в складанні статистичної звітності з праці і заробітної плати. Провести діагностику забезпечення підприємства трудовими ресурсами й ефективності їх використання.

4. Ознайомитись з документацією щодо нормування витрат сировини, матеріалів, енергетичних ресурсів, щодо обліку витрат на виробництво. Прийняти участь в підготовці інформації до складання кошторисів витрат на утримання та експлуатацію обладнання, загально виробничих, адміністративних та витрат на збут. Ознайомитись з методикою складання звіту про основні показники діяльності підприємства. Провести діагностику динаміки, структури й ефективності використання оборотних коштів.

5. Ознайомитись з документацією щодо калькулювання витрат та складання кошторису витрат. Розрахувати калькуляцію собівартості одиниці продукції. Провести діагностику собівартості продукції й витрат на виробництво.

6. Ознайомитись з документацією щодо фінансового стану підприємства (форма 1 «Баланс», форма 2 «Звіт про фінансові результати», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів»). Провести діагностику рівня й динаміки фінансових результатів та фінансового стану підприємства.

Завдання 3. Підготувати тези доповіді на щорічну науково-практичну конференцію здобувачів вищої освіти ОНТУ.

4. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підведення підсумків практики здійснюється після завершення практики. Кожним здобувачем разом зі щоденником надається письмовий звіт з практики.

Усі матеріали звіту повинні бути зброшуровані у папку, яка оформлюється титульним листом.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем всіх розділів програми практики та індивідуального завдання, аналіз, висновки і пропозиції список використаних джерел.

Оформлений звіт і всі зібрані матеріали подаються керівнику практики. Керівник практики у складі комісії не менше, ніж з двох викладачів кафедри економіки промисловості, приймає звіт на протязі перших десяти днів після терміну закінчення практики, встановленого графіком навчального процесу.

Результати захисту звітів заносяться в екзаменаційну відомість та проставляються у залікових книжках.

Здобувачі, які своєчасно не подали та не захистили звіт з практики, не допускаються до підсумкової державної атестації. Здобувач, який отримав у комісії незадовільну оцінку з практики, відраховується з університету. В окремому випадку йому може бути надане право проходження практики повторно під час канікул. Здобувач, який повторно отримав у комісії негативну оцінку з практики, відраховується з університету.

Якщо програма практики не виконана здобувачем з поважної причини, йому може надаватись можливість пройти практику у вільний від навчання час.

Підсумки кожної практики обговорюються на засіданні кафедри економіки промисловості, на вченій раді ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна. Загальні підсумки практики підводяться на вчених радах університету двічі на рік.

5. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ З ПРАКТИКИ

Звіт складається з трьох розділів та додатків (*форми звітності за два роки*).

Обсяг звіту (без додатків) становить до 50 сторінок.

Текст звіту друкується на аркушах А4, шрифт Times New Roman кегль 14, інтервал 1,5.

У **першому** розділі звіту наводять результати діагностики зовнішнього середовища підприємства:

- сучасний стан та тенденції розвитку українського ринку ...;
- сегменти ринку і сезонність їх зростання;
- лідерів ринку у виробництві, імпорті та експорті;
- країни, компанії постачальників/отримувачів;
- ціни (експортні/імпортні) і умови угод на продукцію;
- законодавче регулювання ринку тощо.

У **другому** розділі звіту наводяться:

- основні реєстраційні дані підприємства,
- його місцезнаходження,
- найменування продукції, що виробляється (або послуг, що надається),

- основні постачальники сировини та основних матеріалів,
- основні споживачі продукції (послуг)
- організаційна (виробнича) структура підприємства;
- основні техніко-економічні показники (**додаток 2**).

Необхідно провести управлінський та фінансовий аналіз діяльності підприємства за два роки та зробити висновки.

У **третьому розділі** надаються підготовлені до опублікування тези доповіді на науково-практичній конференції.

У **додатках** додаються ксерокопії бухгалтерської та статистичної звітності підприємства.

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про складання наскрізної програми практики здобувачів освіти ОНТУ. Одеса: ОНТУ, 2022. 6 с.

2. Положення про організацію і проведення практичної підготовки здобувачів освіти ОНТУ. Одеса: ОНТУ, 2022. 10 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра економіки промисловості

ЗВІТ

про проходження *комплексної практики (за фахом)*

на підприємстві _____

здобувачем групи ФЕБ (ЗЗЕ)- _____

спеціальності 051 (С1) «Економіка»

(прізвище, ім'я, по-батькові в родовому відмінку)

Керівник практики від підприємства _____ (П.І.Б.)

Керівник практики від кафедри _____ (П.І.Б.)

Оцінка після захисту практики _____

Додаток 2

Таблиця 1

**Основні техніко-економічні показники діяльності
підприємства**

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Обсяг продукції в натуральному виразі*, т (тис. дал)				
2. Обсяг продукції в оптових цінах без ПДВ та акцизного збору*, тис. грн				
— у діючих оптових цінах				
— у порівнянних оптових цінах				
3. Середня оптова ціна за 1 тонну (дал) продукції, грн.				
4. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн				
5. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн				
6. Адміністративні витрати, тис. грн				
7. Витрати на збут, тис. грн				
8. Валовий прибуток, тис. грн				
9. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн				
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.				
11. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн, в тому числі:				
- від основної операційної діяльності				
- від іншої операційної діяльності				
- від фінансової діяльності				
- від іншої діяльності				
12. Податок на прибуток, тис. грн				
13. Чистий прибуток, тис. грн				
14. Матеріальні витрати, тис. грн				
15. Матеріаловіддача, грн/грн				
16. Матеріаломісткість продукції, грн				
17. Середня кількість працівників підприємства, осіб.				
18. Продуктивність праці одного працівника підприємства, грн/особу				
19. Фонд оплати праці працівників підприємства, тис. грн				
20. Середня річна заробітна плата одного працівника підприємства, грн				
21. Середня річна вартість основних засобів підприємства, тис. грн				
22. Фондовіддача, грн/грн				
23. Фондорентабельність, %				x
24. Середня річна вартість оборотних активів,				

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
тис. грн				
25. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотів				
26. Рентабельність продукції, %				x
27. Рентабельність виробництва, %				x

* якщо не можливо розрахувати дані показники за рахунок того, що підприємство виробляє велику кількість продукції з різними одиницями виміру в натуральному виразі, то можливо використання тільки показника – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн.

ЗМІСТ

1. Загальні положення	3
2. Мета практики	4
3. Програма комплексної практики (за фахом)	7
4. Підведення підсумків практики.....	9
5. Вимоги до оформлення звіту з практики.....	10
6. Список використаних джерел.....	11
7. Додатки	12